UOT: 339.13:61(47)

Tibbi avadanlıq bazarının mövcud vəziyyəti, çətinliklər və inkişaf xüsusiyyətləri

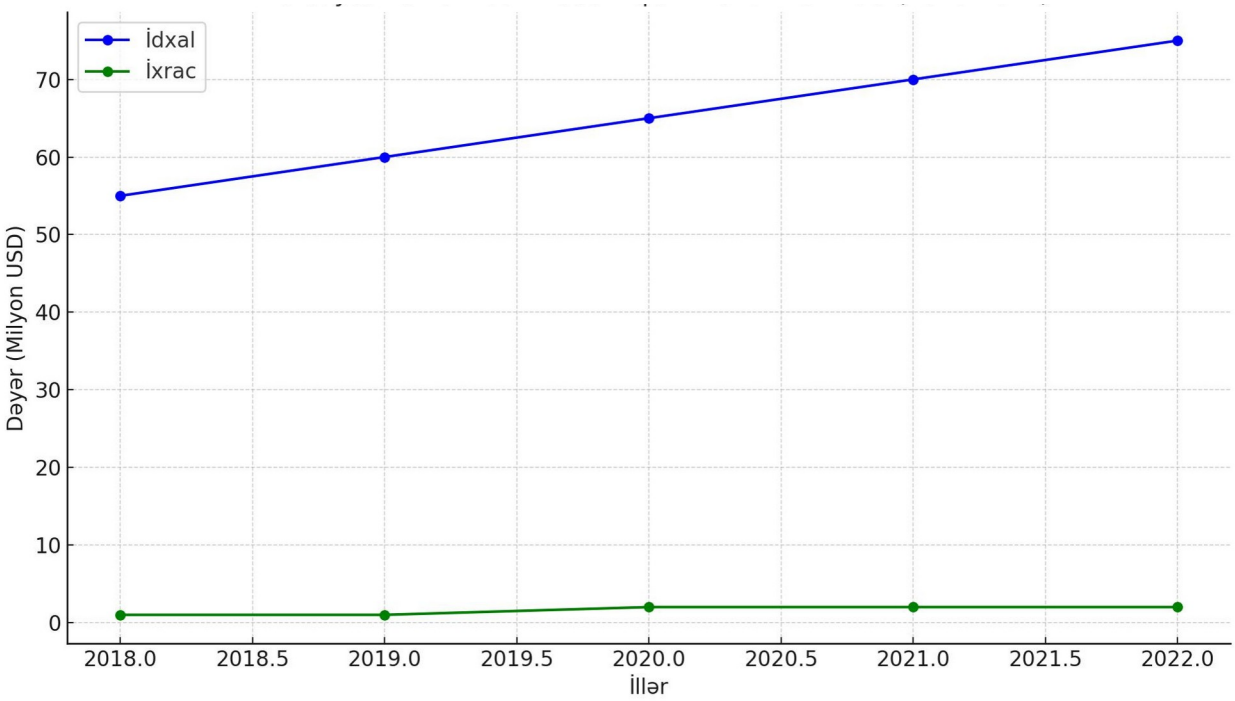
R.B. Liftiyev, Ə.E.Mirzəyeva
Azərbaycan Tibb Universiteti, ictimai sağlamlıq və səhiyyənin təşkili kafedrası, Bakı

Müəllifin elektron poçt ünvan: Rafiq-liftiyev@mail.ru

***Açar sözlər**:* tibbi avadanlıq bazarı, idxal-ixrac statistikası, tibbi cihazlar
Ключевые слова: рынок медицинского оборудования, статистика импорта-экспорта, медицинские изделия
***Keywords**:* medical equipment market, import-export statistics, medical devices

Tibb avadanlıq sənayesi səhiyyə sektorunun mühüm hissəsidir. Buraya xəstəliklərin diaqnostikasını, profilaktikasını və müalicəsini sadələşdirən tibbi cihazlar daxildir. Tibbi avadanlıqlar tibbdə xəstəliklərin diaqnostikası, profilaktikası, müalicəsi, reabilitasiya, epidemiyaya qarşı və sanitar tədbirlər məqsədi ilə istifadə olunan texniki vasitələrin məcmusudur, xəstə və tibb işçiləri üçün optimal şərait təmin etmək üçün nəzərdə tutulmuşdur. Tibbi avadanlıq ayrıca tibbi və texniki sahə kimi vurğulanır. Tibbi avadanlıqlara ayrıca və ya kombinasiyada tibbi məqsədlər üçün istifadə olunan hər hansı alətlər, cihazlar, materiallar və digər məhsullar, habelə xüsusi proqram təminatı daxildir və xəstələrin diaqnostikası, profilaktikası və müalicəsi üçün nəzərdə tutulmuşdur.[2]

Ölkəmizlə əlaqədar tibbi avadanlıqların təchizatı və bazarın ümumi statistikası ilə məlumatlar məhduddur. Lakin bəzi sahələrdə məlumat əldə etmək mümkündür. Ümumi olaraq ölkəmizdə tibbi avadanlıq istehsalı məhduddur, əsasən idxal olunur.

Qrafik. Azərbaycan üzrə Tibbi avadanlıqların İdxalı və İxracı (2018-2022)

Azərbaycanın tibbi avadanlıq bazarının 2018-2022-ci illər üzrə idxal və ixrac statistikası qrafikdə göstərilmişdir. İdxalın hər il artdığını, ixracın isə nisbətən stabil qaldığını görə bilərsiniz.

Azərbaycan üzrə Tibbi Avadanlıqların Təchizatı və İdxal Statistikası

1. Tibbi avadanlıqların idxalı: Azərbaycan, əsasən tibbi avadanlıqlarını xaricdən idxal edir. 2020-ci ildə Azərbaycan Dövlət Statistika Komitəsinin məlumatlarına əsasən, ölkəyə tibbi avadanlıqların idxalı təxminən 100 milyon ABŞ dolları dəyərində olmuşdur. İdxal olunan əsas tibbi avadanlıqlar arasında rentgen cihazları, ultrasəs cihazları, laborator analiz avadanlıqları və cərrahi alətlər üstünlük təşkil edir.

2. Pandemiya dövründə tibbi avadanlıqlara tələbat: COVID-19 pandemiyası dövründə Azərbaycanda tibbi avadanlıqlara olan tələbat kəskin artmışdır. Xüsusilə ventilyatorlar, tibbi maskalar, qoruyucu geyimlər və digər həyati vacib avadanlıqların idxalı artırıldı. Azərbaycan Respublikası TƏBİB-in (Tibbi Ərazi Bölmələrini İdarəetmə Birliyi) məlumatlarına görə pandemiya zamanı xəstəxanaların təchizatında xüsusi prioritetlər müəyyən edilmiş və bu məqsədlə dövlət tərəfindən təcili tədbirlər həyata keçirilmişdir.

3. Səhiyyə xərcləri və büdcəsi:

Azərbaycanın dövlət büdcəsindən səhiyyə sahəsinə ayrılan vəsaitlərin müəyyən hissəsi tibbi avadanlıqların alınmasına sərf olunur. 2021-ci il üçün Azərbaycan Respublikasının səhiyyə xərcləri təxminən 1,2 milyard manat olaraq təyin edilmişdir. Bu məbləğin bir hissəsi xəstəxanaların və digər tibbi müəssisələrin müasir tibbi avadanlıqlarla təmin olunmasına yönəldilib. Xüsusilə, COVID-19 pandemiyası dövründə bu vəsaitin əhəmiyyətli hissəsi xəstəxanaların tibbi avadanlıqlarla təchizinə, reanimasiya və intensiv terapiya üçün lazım olan cihazların alınmasına sərf olunmuşdur. [1].

4. Tibbi avadanlıqların idxalı ilə bağlı problemlər:

Azərbaycan tibbi avadanlıq təminatında əsasən idxaldan asılıdır, lakin bu, bəzi problemləri də özü ilə gətirir. İdxal olunan avadanlıqların qiymətinin yüksək olması, texniki xidmət və təmir imkanlarının məhdudluğu, idxal proseslərindəki tənzimləmə və logistik gecikmələr tibbi müəssisələrin effektiv fəaliyyətinə mənfi təsir göstərir. Bu səbəbdən, ölkədə tibbi avadanlıqların yerli istehsalının təşviqi ilə bağlı bəzi təşəbbüslər nəzərdən keçirilməlidir.

5. Yerli istehsalın inkişaf perspektivləri:

Azərbaycanın iqtisadi inkişaf strategiyaları çərçivəsində tibbi avadanlıqların yerli istehsalı üçün potensial imkanlar mövcuddur. Hökumət tərəfindən yerli istehsalçılara dəstək proqramlarının artırılması, texnoloji transferlər və tərəfdaşlıqlar vasitəsilə tibbi texnologiyaların inkişafı üçün platformalar yaratmaq mümkün ola bilər. Bu, həm idxaldan asılılığı azaltmaq, həm də yerli iqtisadiyyata müsbət təsir etmək üçün bir strateji addım olardı.

Dünyada tibbi avadanlıq bazarını vəziyyəti. Hazırda tibbi avadanlıq bazari dünyada sənayenin önəmli sahələrindən biri olaraq fəaliyyətini davam etdirir. Əhalinin sayının mütəmadi olaraq artması və yaşlı əhalinin, xroniki xəstəliklərin artması, qeyri-saglam həyat tərzinin gətirdiyi xəstəliklərin artımı, elmi inkişaf və ölkələrin alıcılıq qabiliyyətinin artması tibbi avadanlıq bazarının böyüməsinin əsas səbəblərindəndir [5].

Tibbi avadanlıq bazarının inkişafı ölkələrin iqtisadi gücü və səhiyyəyə ayrılan vəsaitlə düz mütənasib asılıdır.

Espicomun 2014-cü il bazar göstəricilərinə görə diaqramdan da gördüyümüz kimi 49%-ni ABŞ, 12%-ni Yaponiya,11%-ni isə Almaniya təşkil edir [4].

Göründüyü kimi həm ölkəmizdə, həm də xaricdə tibbi avadanlıq bazarı gələcəkdə böyük inkişaf potensialı olan ən rəqabətqabiliyyətli sahələrdən biridir.

Azərbaycanın tibbi avadanlıq bazarı sürətlə inkişaf edir və gələcəkdə daha da genişlənməsi gözlənilir.

Ölkədə səhiyyə sektoru üçün avadanlıqlar əsasən idxal olunur, çünki yerli istehsal məhduddur. Lakin hökumətin səhiyyə sahəsinə etdiyi yatırımlar, yeni xəstəxanaların tikintisi və beynəlxalq şirkətlərlə əməkdaşlıq bu sahədə artan tələbatı göstərir.

Azərbaycanda tibbi avadanlıqlara tələbat və çatışmazlıqlar müxtəlif faktorlarla bağlıdır. Son dövrlərdə bəzi avadanlıqlara olan ehtiyacın daha çox olduğu qeyd edilir:

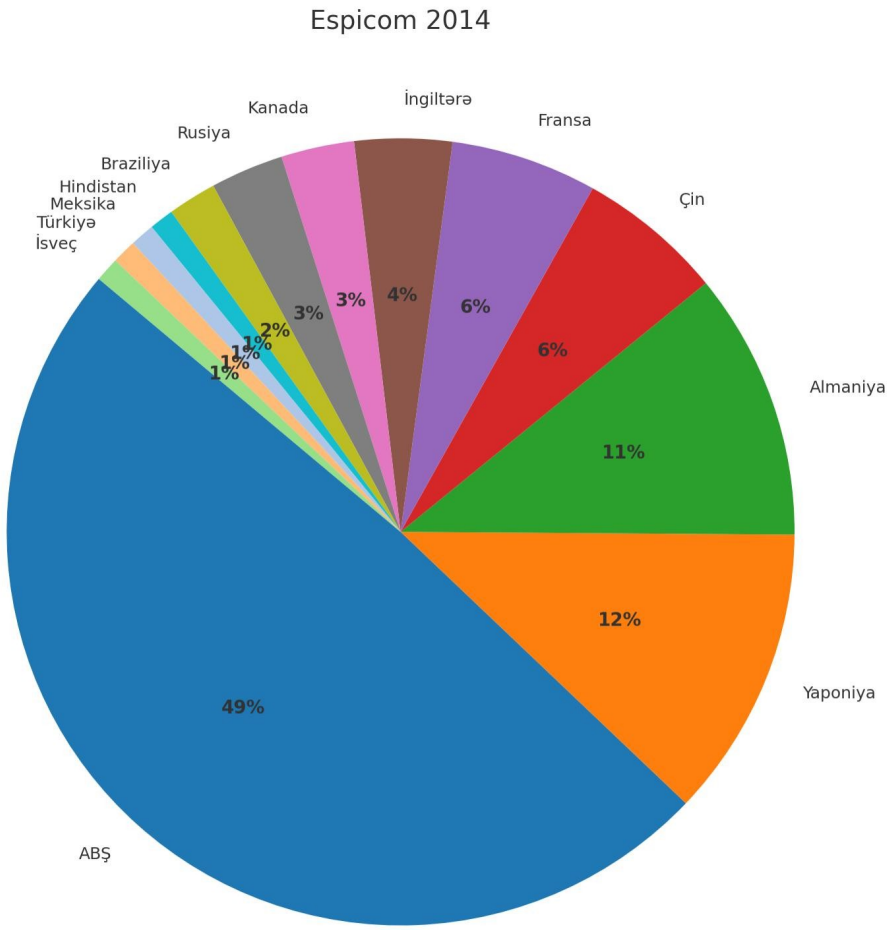
Ən çox tələbat olan tibbi avadanlıqlar:

1.Diaqnostik cihazlar: Rentgen, ultrasəs (USM), kompüter tomoqrafiyası (KT) və maqnit-rezonans tomoqrafiyası (MRT) kimi diaqnostik cihazlara böyük tələbat var. Bu cihazlar, xüsusilə regional xəstəxanalarda və tibb mərkəzlərində məhdud saydadır və onların daha çox yayılması vacib hesab edilir.

2.Laboratoriya avadanlıqları: Xüsusilə, pandemiya dövründə analiz və testlər üçün laboratoriya avadanlıqlarına, o cümlədən PCR test cihazlarına ehtiyac artmışdır. Bu avadanlıqların sayı məhdud olsa da, tələbat davam edir.

3. Ventilyasiya aparatları: COVİD-19 pandemiyası dövründə süni tənəffüs cihazlarına və ventilyatorlara tələbat yüksək oldu. Bu cihazların sayında müəyyən artım olsa da, onların bəzilərinin köhnə modellər olması və kifayət qədər olmaması diqqətəlayiqdir.

4. Hemodializ avadanlıqları: Böyrək xəstələrinin müalicəsində istifadə olunan hemodializ cihazlarına da tələbat böyükdür, lakin bəzi **yerlərdə bu avadanlıqlar ya köhnədir, ya da çatışmazlıq var [3].**

Şəkil 1. Ölkələrə görə tibbi avadanlıq bazarının paylanması

Əsas çatışmazlıqlar olan avadanlıqlar:

1. Müasir cərrahiyyə avadanlıqları: Robotlaşdırılmış cərrahiyyə cihazları, laparoskopik və endoskopik əməliyyatlar üçün müasir avadanlıqlar, xüsusilə kiçik şəhərlərdə və rayonlarda çatışmır. Böyük şəhərlərdə belə avadanlıqlar mövcuddur, lakin əksər rayonlarda bu çatışmazlıq hələ də qalmaqdadır.

2. Kardioqrafiya cihazları: Ürək-damar xəstəlikləri ilə bağlı müasir diaqnostik və müalicə avadanlıqları da bəzi bölgələrdə kifayət qədər təmin olunmayıb. Bu da ürək problemlərinin vaxtında diaqnoz və müalicəsini çətinləşdirir.

3. Reabilitasiya avadanlıqları: Fiziki reabilitasiya və uzunmüddətli müalicə tələb edən xəstələr üçün nəzərdə tutulan reabilitasiya avadanlıqları, xüsusilə nevroloji və ortopedik problemlər üçün cihazlar məhdud sayda mövcuddur.

4. İstifadəsiz saxlanılan avadanlıqlar: Azərbaycanda bəzi tibbi avadanlıqlar, o cümlədən humanitar yardımla ölkəyə gətirilən cihazlar, planlaşdırma və idarəetmədəki problemlər səbəbindən istifadəsiz qalır. Bu avadanlıqlar arasında hemodializ aparatları və bəzi digər ixtisaslaşmış cihazlar var.

Azərbaycanda tibbi avadanlıqlara olan tələbatın ödənilməsi üçün təchizatın düzgün planlaşdırılması, müasir texnologiyaların idxalı və yerli istehsalın inkişafı prioritetdir. Səhiyyə xidmətlərində tibbi cihazların ən çox istifadə olunduğu ölkələr, ümumiyyətlə inkişaf etmiş ölkələrdir. Bunun səbəbi, bu ölkələrin səhiyyə sahəsinə ayırdığı yüksək büdcənin, texnoloji yeniliklərin tətbiqini asanlaşdırmasıdır.

Tibbi cihazların istehsal və satış prosesi, müvafiq qaydalara və tənzimləmələrə uyğun olaraq həyata keçirilməlidir. Bu zaman reklam qadağaları, keyfiyyət standartlarına uyğunluq və cihazları istifadə edəcək şəxslərin təlimatlandırılması kimi bütün addımlar müəyyən olunmuş qaydalara uyğun olmalıdır. Səhiyyə sektorunda baş verən sürətli inkişaflar, tibbi cihazlar üzrə yeniliklərin tanıdılmasını tələb edir. Bu baxımdan, xüsusilə həkimlərə və digər tibb işçilərinə yönəlik təlimlər və məlumatlandırma tədbirləri mütləqdir. [6]

Nəticə

1. Azərbaycan Tibbi Avadanlıq Bazarının Cari Vəziyyəti:

Ölkədə tibbi avadanlıq bazarının inkişafı əsasən idxaldan asılıdır, yerli istehsal isə məhdud səviyyədədir. Pandemiya dövründə artan tələbat avadanlıqların təchizatında müəyyən çətinliklər yaratmış, lakin dövlətin dəstəyi ilə bir çox problemin öhdəsindən gəlinmişdir. Bununla yanaşı, diaqnostik və laboratoriya avadanlıqlarına olan ehtiyac ölkənin müxtəlif bölgələrində bərabər şəkildə təmin olunmamışdır ki, bu da səhiyyə xidmətlərinin keyfiyyətinə mənfi təsir göstərir.

2. İnkişaf Perspektivləri və Təkliflər:

Azərbaycanın tibbi avadanlıq bazarının inkişafı üçün yerli istehsalın təşviqi və beynəlxalq tərəfdaşlıqların qurulması prioritet istiqamətlər olmalıdır. Texnoloji transferlər, dövlət dəstəyi və müasir avadanlıqların idxalının asanlaşdırılması ilə ölkənin səhiyyə sektorundakı problemləri azaltmaq və bazarın rəqabət qabiliyyətini artırmaq mümkündür. Qlobal tibbi avadanlıq bazarının artan tələbatı da nəzərə alınaraq, Azərbaycanın bu sektorda mövqeyini gücləndirmək üçün strateji addımlar atılmalıdır.

ƏDƏBİYYAT

1. Dövlət Statistika Komitəsi. (2021). Azərbaycanın maliyyə statistikaları. https://www.stat.gov.az/
2. T. Əliyev “Biotibbi cihaz, aparat, sistem və komplekslər 1,2” mühazirələr kompleksi. AzTU, 2018
3. Arık Ö., İleri Y.Y., Kaya, B. Sağlık Hizmetlerinde Tıbbi Cihaz Sektörü. Hacettepe Sağlık İdaresi Dergisi, 2016, 19(2), 187-202.
4. Kılıçarslan M., Takkasız B. Dünya’da ve Türkiye’de Tıbbi Cihaz Sektöründe Pazarlamanın Önemi. Avrupa Bilim ve Teknoloji Dergisi, 2019, 17, 966-971.
5. Aronson J.K., Heneghan C., Ferner R.E. Medical Devices: Definition, Classification, and Regulatory Implications // Drug Saf. 2020, 43(2), p.83-93
6. Mang B., Oh Y., Bonilla C. et al. Medical Equipment Lifecycle Framework to Improve Healthcare Policy and Sustainability // Challenges 2023, 14, 21.

Резюме

Текущее состояние, проблемы и особенности развития рынка медицинского оборудования

Р.Б.Лифтиев, А.Э.Мирзаева

Индустрия медицинского оборудования является неотъемлемой частью современного здравоохранения, играя важную роль в диагностике, профилактике и лечении заболеваний. Медицинское оборудование в Азербайджане в основном импортируется, а местное производство ограничено. Хотя возросший спрос во время пандемии вызвал трудности в цепочке поставок, правительством был принят ряд мер поддержки. Наиболее востребованным оборудованием являются диагностические приборы, лабораторное оборудование и аппараты искусственной вентиляции легких. В статье анализируется общая ситуация на рынке медицинского оборудования Азербайджана, показатели импорта и экспорта, а также

текущие проблемы, оцениваются перспективы развития местного производства. Также были рассмотрены направления развития и основные тенденции мирового рынка медицинского оборудования.

Summary
The medical equipment market: current situation, challenges, and development features
R.B. Liftiyev, Ə.E. Mirzayeva

The medical equipment industry, as an integral part of modern healthcare, plays a crucial role in the diagnosis, prevention, and treatment of diseases. In Azerbaijan, medical equipment is primarily imported, with local production being limited. Although the increased demand during the pandemic caused challenges in the supply chain, several support measures were implemented by the government. The most in-demand equipment includes diagnostic devices, laboratory equipment, and ventilators. This article analyzes the overall state of Azerbaijan's medical equipment market, import and export indicators, and existing challenges while assessing the development prospects of local production. Additionally, the development directions and key trends of the global medical equipment market have been explored.

Daxil olub: 22.11.2024